

Topluma Hizmet Uygulamaları Etkinliklerinin Öğretmen Adaylarının Sosyal Becerileri ve Öz Yeterlik İnanç Düzeylerine Etkisi¹

The Effect of the Events aiming at Community Service Applications to the Social Skills and Self-efficacy of Teacher Candidates

Murat ÇETİNKAYA²

Geliş Tarihi: 02.06.2018 / **Düzenleme Tarihi:** 15.09.2018 / **Kabul Tarihi:** 19.09.2018

Özet

Öğretmen eğitiminin amaçları arasında, toplumsal sorumluluk bilinci, öz güven, işbirliği gibi değerler önemli bir yer tutmaktadır. Bu tür değerlere sahip öğretmenlerin, kendi öğrencileri üzerindeki olumlu etkileri kaçınılmaz olacaktır. Bu bağlamda, sosyal becerileri gelişmiş, kendini öğretmenlik mesleğinde yeterli gören öğretmenlerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı, topluma hizmet uygulamaları (THU) etkinliklerinin, öğretmen adaylarının sosyal becerileri ve öz yeterlilik inanç düzeyleri üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Çalışmada, nitel ve nicel verilerin birlikte değerlendirildiği karma araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel verilerin toplanmasında, öğretmen adayları ile yapılan görüşmeler kullanılmış ve içerik analizi yapılarak betimlenmiştir. Nicel verilerin toplanmasında ise, cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .94 olan 90 maddelik sosyal beceriler ölçeği ve cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .86 olan 29 maddelik öz yeterlilik inanç ölçeği kullanılmıştır. Ön test-son test şeklinde çalışmanın başında ve sonunda öğretmen adaylarına uygulanan bu iki ölçeğe ait verilerin analizinde, “tek grüplü ön test-son test deneysel desen” kullanılmıştır. Elde edilen veriler, “bağımlı örneklem için t testi” kullanılarak analiz edilmiştir. Nicel verilerin analiz sonuçlarından, öğretmen adaylarının öz yeterliliklerine olan inançları ve sosyal becerilerinin anlamlı düzeyde ($p < 0,05$) pozitif yönde arttığı tespit edilmiştir. Nitel verilerin içerik analizinde ise, sosyal becerilerin ve öz yeterlilik inançlarının artmasının sadece THU'ya bağlı olmadığı anlaşılmaktadır. İyi planlanmış bir THU'nun sosyal beceriler ve öz yeterlilik inançlarına olumlu katkıları olurken, iyi planlanmamış bir THU'nun bu tür becerilerin gelişiminde katkısı olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu tür etkinliklerin iyi bir planlama ile topluma ve öğretmen adaylarına fayda sağlayacak şekilde birçok farklı boyutta ele alınması tavsiye edilir.

Anahtar kelimeler: Topluma Hizmet Uygulamaları, Öğretmen Eğitimi, Sosyal Beceriler, Öz Yeterlilik

Abstract

Among the teacher training goals, the values such as social responsibility consciousness, self-confidence and cooperation hold a significant place. The impact of the teachers having these types of values on their own students is inevitable. In this respect, training of the teachers having advanced social skills and well enough in teaching should be trained. The purpose of the study is to search the effects of the events aiming at Community Service Applications (CSA) to the social skills and self-efficacy of teacher candidates. In the study cause and effect searching pattern has been used to evaluate qualitative and quantitative data. The interviews with the teacher candidates have been used in collecting qualitative data described doing content analysis. In collecting quantitative data a 90-item social skills scale with internal consistency coefficient 94 of Cronbach alpha and a 29-item self-efficacy scale with internal consistency coefficient 86 have been used. In analyzing the scale applied to the teacher candidates at the beginning and end of the study as pre-test and the last-test, a one-group pre-test and the last-test pattern has been used. The obtained data have been analyzed using “t-test for dependent samples. From the analysis results of quantitative data, social skills and beliefs to self-efficacy of teacher candidates have been identified at meaningful level on positive way, ($p < 0,05$). In analyzing the qualitative data it has been identified that the increase of social skills and self-efficacy beliefs does not only depend on Community Service Applications (CSA). It has been concluded that while a well-planned CSA has positive contributions to social skills and self-efficacy beliefs, a badly planned CSA doesn't have a positive contribution in developing of these kinds of skills. It is advised that these types of events should be handled through a well-designed plan in a way that they offer profits to the teacher candidates.

Key Words: Community Service Applications, Teacher Education, Social Skills, Self-Sufficiency

Giriş

Çağın gereksinimlerine uyum sağlaması açısından, öğretmen eğitiminin yalnızca bilgi verme şeklinde değil, öğretmen adaylarının daha çok mesleki gelişimlerine katkı sağlayacak organizasyonlara aktif olarak katılmalarını teşvik edici

¹ Bu çalışmanın bir bölümü, “9. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, Ordu, Türkiye / 11-14 Mayıs, 2017” adlı kongrede sözlü bildiri şeklinde sunulmuştur.

² Dr, Ordu Üniversitesi, Ünye Meslek Yüksekokulu.

E-posta: mchetinkaya@odu.edu.tr

olunmalıdır. Bu şekilde öğretmen adayları kendi kişisel mesleki becerilerini geliştirirken aynı zamanda toplumla daha fazla mesleki anlamda iç içe olacaktır. Öğretmen adaylarının profesyonel meslek hayatlarında toplumsal faktörler ya da olayların etkisi ile ortaya çıkabilecek sorunları çözebilme noktasında toplumu birçok farklı yönüyle iyi tanıyabilmesi gerekmektedir (Küçüköğlü ve Coşkun, 2012). Öğretmen eğitiminde, temel öğretmen yeterlilikleri ile beraber toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimine katkı sağlayacak nitelik ve anlayışa sahip öğretmenler yetiştirilmesi gerekmektedir (Kesten ve ark., 2014). Öğretmen eğitiminde Topluma Hizmet Uygulamaları (THU) dersi, öğretmen adaylarının aktif olarak katılımlarıyla toplumsal sorumluluk bilinçlerinin gelişimine katkı sağlayan bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. THU'nun hizmet ederek öğrenme yoluyla öğretmen adaylarının toplumsal sorumluluklarının gelişmesi, toplumun sorunlarını tespit etmek çözüm sunabilmeleri, özgüvenlerinin gelişmesi, toplumsal duyarlılıklarının gelişmesi amaçlanmaktadır. Bununla beraber, bu tür etkinlikler işbirliği, dayanışma ve etkili iletişim becerilerinin de gelişimine katkı sağlanacaktır (Küçüköğlü, 2014).

Gönüllülük esasına dayanan iyi organize edilmiş THU dersi, öğretmen eğitiminin yanı sıra toplumsal sorunların çözümü ve toplumsal bilinç kazandırma gibi önemli kazanımlar sağlayan bir ders olarak ifade edilebilir (Kesten ve ark., 2014). THU'nun toplumsal duyarlılık ve farkındalık kazandırmada öğretmen adaylarına fayda sağladığının yanı sıra sosyalleşmelerinde de etkili olduğu ifade edilmektedir (Özdemir ve Tokcan, 2010; Gürol ve Özercan, 2010; Kesten ve ark., 2014). Bu görüşün aksine, THU'nun toplumsal duyarlılık, farkındalık, sorumluluk, işbirliği gibi kazanımlarda önemli katkıların olmadığı yönünde araştırma sonuçlarına da ulaşılmaktadır (Küçüköğlü, 2014). THU dersinin kazanımları açısından, olumlu ve olumsuz yanlarından bahseden bu çalışmalarda dersin etkili planlanmasının önemi vurgulanmaktadır. Ders etkili bir şekilde planlanmaz, sadece bir ders geçmek için yapılması gereken ritüel olarak görülürse çalışmanın içeriğinin kalitesi ve amacı olması gerekenin dışına çıkacaktır. Burada, dersin danışman öğretim elemanının süreci planlama ve yönetmede öğretmen adaylarına ne derece profesyonel destek vereceği önem taşımaktadır. İyi planlanmış ve uygulanmış bir çalışmanın olumlu kazanımlar sağlayacağı gibi, tam tersi durumda hiçbir faydasının olmayacaktır.

THU dersi, öğretmen adaylarına uygulamalı olarak toplumsal sorumluluk bilincinin kazandırıldığı bir ders olma özelliği taşımaktadır. Uygulama esnasında, öğretmen adaylarının işbirliği ve etkili iletişim becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Yönergeye göre, bu dersi alan öğretmen adaylarının yerel ve evrensel sorunlara duyarlı olmasıyla beraber aktif olarak çözüm üretebilmesi, projeler üretmesi, öz değerlendirme becerilerini geliştirilmesi ve tüm bunları yaparken de yaratıcı düşünme becerilerini kullanabilmesi hedeflenmektedir (Eğitim Fakültesi, 2018). Etkili bir THU dersi alan öğretmen adayları kendine özgüveni olan, güçlükle başa çıkabilen ve bunları çözmeye becerisi kazanan bireyler olarak yetişeceklerdir (Gökçe, 2011; Chambers ve Lavery, 2012). İçerik ve uygulama açısından THU dersi, toplumsal sorunların çözümünde önemli bir rol üstlenmektedir (Ergül ve Kurtulmuş, 2014). Bununla beraber, eğitim fakültelerinin toplumsal sorunlara çözüm üretebilen öğretmen yetiştirme konusunda etkinliği de ön plana çıkmaktadır (Sönmez, 2010).

Türkiye'de eğitim fakültelerinde öğretmen yetiştirme ile ilgili bölümlerde uygulanan THU dersinin gelişmiş ülkelerde yükseköğretim bütünü bölümlerinde uygulandığı görülmektedir (Uğurlu ve Kıral, 2012). Üniversitelerin ve özellikle de eğitim fakültelerinin toplumun gelişmesinde önemli bir rolü olduğu kabul edilmektedir. Bu kurumlar ne kadar güçlü, etkin ve misyonunu yerine getirecek sorumluluklarının bilincinde olurlarsa toplumsal yapı da o derece güçlenecektir (Yılmaz, Göçen ve Yardımcı, 2017). Toplumsal birlik ve kalkınma adına bu tür derslerin ülkemizde de etkili bir şekilde yükseköğretim kurumlarının bütün bölümlerinde uygulanması faydalı sonuçlar ortaya koyacaktır. Özellikle de içeriği itibarıyla sosyal becerilerin gelişiminde olumlu katkılar sağlayacaktır. Bu noktada, üniversite öğrencilerine rehberlik edecek öğretim elemanlarının da etkili bir planlama yapmaları ve öğrencileri motive edici bir tutum sergilemeleri beklenmektedir.

Sosyal becerilerin gelişmesini destekleyici öğretim ortamları oluşturulmasının öğrencilerin akademik başarıları, sosyal ilişkileri ve uyum sağlama becerilerinin gelişimine olumlu yönde yansımaları olacaktır. Bu tür ortamların oluşturulmasında öğretmenin becerileri ön plana çıkmaktadır. Öğretmenlerin mesleki olarak kişisel gelişimleri sosyal beceri öğretimindeki başarılarına doğrudan etki etmektedir. Sosyal becerilere önem veren ve model olabilen öğretmenler, öğrencilerinin sosyal becerilerine olumlu yönde katkılar sağlayacaktır. Sosyal becerilerini geliştirememiş ve bu konuda bilgi, beceri düzeyi yetersiz bir öğretmen, öğrencilerinin sosyal becerilerini geliştirmede beklenen verimi gösteremeyecektir (Yıldız, 2017). Öğretmen adaylarının eğitimi boyunca bu tür becerilerinin olumlu yönde gelişimine katkı sağlayabilecek derslerinden bir tanesi THU dersidir. THU dersinin sosyal becerilere etkilerinin ve öneminin ayrıntılı olarak ele alınması gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı, topluma hizmet uygulamaları etkinliklerinin, öğretmen adaylarının sosyal becerileri ve öz yeterlilik inanç düzeyleri üzerindeki etkilerini araştırmaktır.

2. Yöntem

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Ordu üniversitesi eğitim fakültesinde, 2016-2017 eğitim öğretim dönemi bahar yarıyılında öğrenim görmekte olan, fen bilgisi öğretmenliği (N=30), sınıf öğretmenliği (N=31), matematik öğretmenliği (N=40) ve okulöncesi öğretmenliği (34) bölümlerinde okuyan 135 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

2.2. Çalışma Modeli

Çalışmanın gerçekleştirildiği tüm bölümler, topluma hizmet uygulamaları dersini almış ve gruplar halinde bir proje çalışması gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel verilerin toplanmasında, yarı yapılandırılmış görüşmeler kullanılmıştır. Nicel verilerin toplanmasında ise, croanbach alfa iç tutarlılık katsayısı .94 olan 90 maddelik sosyal beceriler ölçeği ve croanbach alfa iç tutarlılık katsayısı .86 olan 29 maddelik öz yeterlilik inanç ölçeği kullanılmıştır. Bu iki ölçek, ön test-son test şeklinde çalışmanın başında ve sonunda öğretmen adaylarına uygulanmıştır.

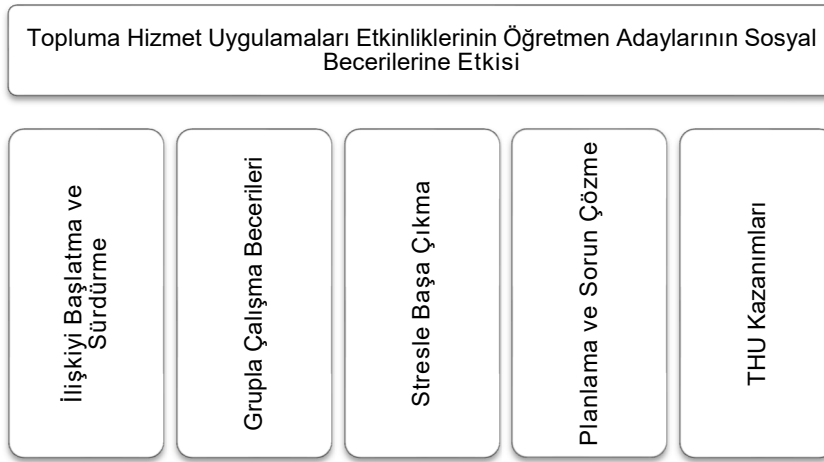
2.3. Verilerin Analizi

Nicel verilerin analizinde, “tek gruplu ön test-son test deneysel desen” kullanılmıştır. Elde edilen ön test ve son test verileri, “bağımlı örneklem için t testi” kullanılarak analiz edilmiştir. Bölümler ve grupların danışmanlarının farklı olmasından dolayı nicel veriler bölümler arasında karşılaştırılmamıştır. Elde edilen nicel veriler, derinlemesine analizinin yapılabilmesi için nitel verilerle birlikte değerlendirilmiştir. Nitel verilerin analizinde, betimsel analiz ve içerik analizi yaklaşımı kullanılmıştır.

3. Bulgular

3.1. Nitel Verilere Ait Bulgular

Nitel verilerin içerik analizi için mülakat verilerinden faydalanılmıştır. Çalışmanın yapıldığı bölümlerden toplam 22 kişi rastgele olarak seçilmiş ve mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakata katılan öğretmen adayları bölüm isimlerine göre kodlanmıştır. Fen bilgisi öğretmenliği için F1, F2,..., matematik öğretmenliği için M1, M2,..., sınıf öğretmenliği için S1, S2,... ve okulöncesi öğretmenliği için O1, O2,... şeklinde öğretmen kodlanmıştır. Nitel verilerin içerik analizi; görüşme kodlarından yol çıkarak “ilişkiyi başlatma ve sürdürme”, “grupla çalışma becerileri”, “stresle başa çıkma”, “planlama ve sorun çözme” ve “THU kazanımları” temaları altında betimlenmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Mülakat kodları ve gözlem notlarından ortaya çıkan temanın örüntüsü.

Şekil 1’de, nitel bulguların bütüncül yapısının görülebilmesi amacıyla ortaya çıkan temalardan ortaya çıkan örüntü görülmektedir.

3.1.1. İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme

Sosyal becerilerde iletişim çok önemlidir. Yeni bir ortam ya da bir olay anında ilişkiyi başlatabilmek ve sürdürülebilmek sonraki süreçler için önemli mesajlar barındırır. Böyle durumlarda, öğretmen adaylarının takınacağı tutum ilişkinin devamının nasıl ilerleyeceğini belirler. Öğretmen adaylarının yeni bir ortama girdiğinde nasıl bir tutum içerisinde olduklarını tanımlayabilmek için yöneltilen soruya verdikleri yanıtlar Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. “Yeni bir ortama girdiğiniz andaki sizi tarif edebilir misiniz?” sorusuna verilen cevapların frekans yüzdesi

	Cevap Veren Kişi Kodu	N	F (%)
Kendimi tanıtırım	M1,M4,M5,S1,O3	5	22,7
Çekingen	M2,M6,F3,F5,S2,S5	6	27,2
Sakin, sessiz	M3,F1,F2,F6,S4	5	22,7
Gergin	F4	1	4,5
Heyecanlı, girişken	O1,O2,O4	3	13,6
Mesafeli	S3,O5	2	9

Mülakatta sorulan soruya verilen cevaplar incelendiğinde, öğretmen adaylarının önemli bir çoğunluğunun çekingen, sakın, sessiz, heyecanlı, mesafeli bir tutum sergiledikleri anlaşılmaktadır. Tutumların çok zor ve belirli bir zaman sonra değişebildiği göz önüne alındığında, THU’nun çok da bu tür davranışlar için etkili olmadığı sonucuna varılabilir. Bununla beraber, bu tür ortamlara aktif olarak katılmaya teşvik edici THU etkinliklerinin, öğretmen adaylarının ilişkiyi başlatma ve sürdürmeye yönelik becerilerini geliştirmesinde cesaretlendirici etkileri olacaktır. Aşağıda, öğretmen adaylarının bu tür ortamlarda nasıl bir tutum sergilediklerine yönelik mülakatta yer alan ifadelerinden örnekler görülmektedir.

“İnsanlarla tokalaşıp ismimi söyleyerek onlarla tanışırım” (M1)

“Selam verip kendimi tanıtıp orada neden bulunduğunu açıklarım...” (O3)

“Başta çekingen olarak yaklaşırım ama karşıdaki bana karşı samimi olursa benim de çekingenliğimi gider...” (M3)

“Yeni girdiğin bir ortamda sakin ve sessiz olurum, öncelikle insanları tanımaya çalışırım” (F2)

“İlk aşamalarda gerilirim” (F4)

“Yeni insanlarla tanışma hissiyatı bana heyecan verir...” (O2)

“Tanımadığım insanlara karşı mesafeli ve saygı çerçevesinde yaklaşırım...” (S3)

Öğretmen adaylarının sosyal ilişkilerinde tanıdığı ya da tanımadığı kişilerden yardım isteyebilmesi önemli bir ayrıntıdır. Bu konuya ait öğretmen adaylarının mülakatta vermiş oldukları cevaplar aşağıdaki gibi kodlanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. “Herhangi bir konuda zorlandığınızda tanıdığınız ya da tanımadığınız kişilerden yardım ister misiniz? Yardım isterken zorlanır mısınız?” sorusuna verilen cevapların frekans yüzdesi

	Cevap Veren Kişi Kodu	N	F (%)
İstemem, çekinirim	M2,S2	2	9
Tanıdığım kişilerden yardım isterim	M1,M3,F1,F2,F5,F6,S4	7	31,7
Herkesten yardım isteyebilirim	M4,M5,M6,F3,F4,S1,S3,S5, O1,O2,O3,O4,O5	13	59

Öğretmen adaylarının vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde, önemli bir çoğunluğunun (%59) tanımasa bile başka kişilerden yardım isteyebileceğini belirttiği görülmektedir. Yine yardım isterken öncelikli tercihinin tanıdığı kişiler olduğunu belirtenlerin (%32) olduğunu yanı sıra yardım istemekten çekinen ve yardım istemeyen kişi oranının (%9) göz ardı edilebilecek düzeyde olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda yer almaktadır.

“Çok ihtiyacım yoksa istemem” (M2)

“Yardım istemeye çekinirim...” (S2)

“Tanımadığım insanlardan yardım tek istemem isterken çok zorlanırım tanıdığım insanlarla rahatlıkla yardım isteyebilirim” (F1)

“Tanıdığın kişilerden yardım isterim tanıdığımdan isterken rahat bir şekilde yardım isterim. Ancak tanımadığım birinden çok zorda kalmadığım sürece istemem” (F6)

“Herhangi bir konuda zorlandığım anlarda yardım isteyeceğim kişi sıralaması ailem ve konuya dair bilgisine inandığım kişiler olur, tanımadıklarımın yardım istememeye çalışan birisiyimdir” (S4)

“Herkesten yardım isterim, zorlanmam” (M6)

“Herkesten yardım isterim, yardım isterken zorlanmam” (S3)

“Yardım isterim bu konuda zorlanmam çünkü İnsanlarla iletişim kurmayı seviyorum” (O2)

Karşılıklı ilişkinin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için dinlemek ve dinlediğini belli etmek gerekmektedir. Karşısındaki kişinin, konuşan kişiyi dinlemediği ya da dinlerken söylenenlerin içeriğinden çok kendi söyleyeceği cevaba odaklandığı durumlarda iletişimin kalitesi düşecek ve bir müddet sonra taraflar iletişimin sürdürülmesi konusunda isteksiz davranmaya başlayacaklardır. Toplum hizmet uygulamaları dersinde gerçekleştirilen etkinliklerde iletişim önemli bir yer tutmaktadır. İletişimin sağlıklı yürütülebilmesi ve sürdürülebilmesi için azami dikkat gösterilmelidir. Öğretmen adaylarının bu konudaki yaklaşımlarına yönelik mülakatta verdikleri cevaplar aşağıda görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Karşınızdaki kişiyi dinlerken ona vereceğiniz cevabı da düşünmeye başlar mısınız? Nasıl dinler ve cevap verirsiniz? (iletişim tarzınız nasıldır?)

	Cevap Veren Kişi Kodu	N	F (%)
Düşünerek cevap veririm	M1,M2,M4,S2	4	18,1
Karşımdaki konuşurken cevabı düşünürüm	M5,M6,F1,F4,F6,S1,S3, S5,O4,O5	10	45,4
Önce dinler, sonra ona göre cevap veririm	M3,F2,F3,F5,S4,O1,O2,O3	8	36,3

Öğretmen adaylarının karşılıklı iletişim esnasında dinleme ve cevap vermeye yönelik tutumlarını belirlemek üzere sorulan soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde, mülakata katılanların hemen hemen yarısının (%45) dinlerken aynı zamanda da kendi vereceği cevabı düşündüklerini ifade ettikleri görülmektedir. Karşısındakinin söylediklerini önce dinleyip, daha sonra cevabını düşünerek vermenin daha uygun olacağını belirtenlerin oranının ise %36 olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda yer almaktadır.

“Düşünürüm sonra cevap veririm...” (M2)

“Olumlu ve yapıcı olmaya dikkat ederim, olaya farklı yanlarından yaklaşmaya çalışırım. Bu yüzden cevabımı önce düşünürüm” (S2)

“Karşımdaki kişiyi dinlerken vereceğin cevabı kafamda tasarlarım, sözünü bitirdikten sonra cevabımı veririm” (M6)

“Sözünü hiç bölmeden dinlerim ve dinlerken de vereceğim cevabı düşünürüm” (F6)

“... Evet dinlerken bir yandan da cevabı düşünmeye başlarım” (S5)

“Karşımdakini dinlerken cevabımı da düşünürüm...” (O4)

“Öncelikle karşıdaki kişiyi dinlerim vereceğim cevabı daha sonra düşünürüm birini dinlerken sözünü kesmemeye göz teması kurmaya dikkat ederim” (F2)

“Dinlemek konuşmanın başlangıcıdır, karşıdaki kişi konuşurken onun dediklerini düşünürsem başarılı bir dinleme olmayacağını düşünüyorum. Önce karşımdakini dinler daha sonra cevap veririm” (O3)

3.1.2. Grupla Çalışma Becerileri

İşbirliği ortamında grupla uyum içinde çalışmak öğretmen adaylarının sonraki profesyonel iş hayatlarında fayda sağlayacak becerilerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu tür ortamlarda uyum içinde çalışmak ve kendi öğrencilerini motive edebilmek önemli bir yer tutmaktadır. İşbirliğine dayalı ortamlardaki tutumlarını belirlemek için sorulara öğretmen adaylarının vermiş olduğu cevapların frekans analizi aşağıda görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. İşbirliğine dayalı bir çalışma ortamındaki kendinizi hayal edin. Nasıl davranırsınız böyle ortamlarda?

	Cevap Veren Kişi Kodu	N	F (%)
Ön plana çıkmayı, liderlik yapmayı severim	M1,F2,S1,S3,O1	5	22,7
Bu tür ortamları severim	M4,M6,F1,F3,S5,O2,O5	7	31,7
Bireysel çalışmayı tercih ederim	M2,F4,F5,S2,S4,O3,O4	7	31,7
Sıkılıyorum, kendimi dışlanmış hissedirim	M3,M5,F6	3	13,6

Öğretmen adaylarının işbirliğine dayalı bir çalışma ortamındaki kendilerini anlatmaları istenildiğinde mülakata katılanların yarısından fazlasının (%55) bu tür ortamları sevdiği hatta liderlik yapma eğilimleri olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Öğretmen adaylarının, meslek hayatlarında bu tür vasıflarının gelişmiş olmasının ne kadar önemli olduğu bilinmektedir. Kendi öğrencilerinin, işbirliğine dayalı çalışma becerilerinin gelişmesinde etkin rol alacakları ortamlar oluşturmada daha başarılı olabileceklerdir. Bunun yanı sıra, bireysel çalışmayı tercih ederim, bu tür ortamlardan sıkılıyorum tarzında yanıt veren öğretmen adaylarının (%45) sayısının fazlalığının da dikkatle incelenmesi gerekir. Bu ifadeyi kullanan öğretmen adaylarının THU dersinin almış olmaları ve bir etkinliğin içerisinde aktif rol almış oldukları düşünüldüğünde THU'nun bu tür becerilerin gelişimde eksikleri olduğu söylenebilir. İşbirliğine dayalı ortamlarda kendilerini anlatmaları istenen öğretmen adaylarını vermiş olduğu cevaplardan bazıları aşağıda yer almaktadır.

“Ön plana çıkmayı severim böyle çalışmalardan hoşlanırım” (M1)

“Ön plana çıkmayı severim, örgütlemeyi severim, ortak bir ürün çıkarmak hoşuma gider” (S1)

“Genellikle lider ruhlu hareket edip grubu organize ederim” (O1)

“... Bu tür ortamlarda daha zevkli çalışırım” (F3)

“Grupla çalışmayı severim...” (S5)

“Bireysel çalışmayı daha çok tercih ederim, grup çalışmalarını vakit kaybı olarak görüyorum” (M2)

“Bireysel çalışmayı severim, bireysel çalışmanın beni daha fazla motive ettiğini düşünüyorum” (S2)

“Bazen sıkılıyorum, bazen de kendimi dışlanmış hissediyorum...” (M3)

“İşbirliğine dayalı çalışmaları pek sevmem bu tür ortamlardan sıkılıyorum” (F6)

Öğretmen adaylarına, ilk kez girdikleri bir ortamda kendilerini nasıl hissettiklerine yönelik görüşlerinin alındığı sorulara verdikleri cevaplar aşağıda görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. İlk kez girdiğiniz ortamın kurallarına uyma noktasında zorlanır mısınız? (Böyle bir ortamdaki sizi anlatabilir misiniz)?

	Cevap Veren Kişi Kodu	N	F (%)
Uyum sağlarım	M1,M4,F1,F3,F6,S1,S2,S3,S4,S5,O1,O2,O3,O4,O5	15	68,1
Zorluk çekerim	M2,M3,F4,F5	4	18,1
Sessiz, sakın kalır gözlem yaparım	M5,M6,F2	3	13,6

İlk kez girilen bir ortamda nasıl davranış sergiledikleri sorulan öğretmen adaylarının %68'i uyum sağlamada problem yaşamayacağını, ortama çabuk kaynaşabileceğini ifade ettikleri görülmektedir. "Sessiz, sakin kalarak gözlem yaparım" şeklinde kendini ifade eden öğretmen adaylarının (%14) yanı sıra bu tür ortamlarda zorluk çektiğini ifade eden (%18) öğretmen adaylarının da düşük oranda yer aldıkları görülmektedir. Aşağıda, ilk kez girdiği ortamda nasıl bir davranış sergilediklerine yönelik öğretmen adaylarını vermiş olduğu bazı cevaplar yer almaktadır.

"Girdiğimi ortamlara ayak uydurmak da zorlanmam" (F3)

"Kurallara uymakta zorlanmam, uyum sağlarım, dikkatli olmaya çalışırım" (S2)

"Zorlanmam sosyal bir insan olmam girdiğim her ortamda çabuk kaynaşırım" (O2)

"Alışana kadar biraz zorlukta çekerim" (M3)

"İlk kez girdiğim ortamın kurallarına uymak da zorlanırım, çünkü yeni bir ortam her zaman benim için tedirgin edicidir" (F5)

"Ortama uymaya çalışırım başta biraz sessiz olabilirim ama alışıkça aktif olurum" (M6)

"İlk girdiğim ortamlarda sessiz ve sakin olduğum için uyum sağlamakta zorlanmam ve kurallara uyabilirim" (F2)

İşbirliğine dayalı ortamlarda uyum içerisinde çalışmanın yanı sıra, gruba sonradan dâhil olan kişilere karşı tutumlarda önemlidir. Bu tür bir durumla karşılaştığında nasıl davranış gösterdiklerine yönelik sorulan soruya öğretmen adaylarının vermiş oldukları yanıtların frekans analizi aşağıda yer almaktadır (Tablo 6).

Tablo 6. Beraber çalıştığınız gruba yeni dâhil olan birisini hemen kabullenebilir misiniz? (Nasıl bir davranış gösterirsiniz?)

	Cevap Veren Kişi Kodu	N	F (%)
Kabullenirim	M1,M2,M6,F1,F5,F6,S1,S2,S4,S5	10	45,4
Uyumlu biriye kabullenirim	M3,F2,F3,F4,O1,O2,O3,O5	8	36,3
Kabullenmekte zorlanırım	M5,S3,O4,M4	4	18,1

Gruba dâhil olan yeni birisini kabullenebilme ve uyum sağlama sürecinde destek olma anlamında öğretmen adaylarının önemli bir çoğunluğunun (%82) olumlu bir tutum sergiledikleri anlaşılmaktadır. Öğretmen adaylarının gruba yeni dâhil birisine nasıl bir davranış sergilediklerine yönelik görüşlerine ait ifadelerden bazıları aşağıda yer almaktadır.

"Kabullenirim bu konuda sıkıntı yaşamam, yardımcı olabileceğim durumlarda ona yardımcı olmam gerekirse elimden geleni yaparım" (M2)

"Kabullenirim iyi bir şekilde yaklaşırım gruba uyumunu kolaylaştırmaya çalışırım" (F5)

"Hemen kabullenir ve uyum sağlamasını isterim" (S1)

"Kabullenirim onun gruba yeni geldiğin ne yapacağım acaba dışlanır mıyım sorularına rahatlıkla cevap bulmasını sağlarım rahat çalışması için ona hoşgörülü davranmak gerektiğini düşünüyorum" (S4)

"Onun davranışına bakarım uyum sağlamaya çalıştığını görürsem ben de ona yardım ederim" (M3)

"Yeni gelen biri her ortamda problem yaratmazsa o kişiyi kabullenmekte zorluk çekmem..." (F3)

"Kişiliğine göre değişir eğer benim için düzgün bir kişilikse kabul ederim" (O5)

"Kabullenmek de zorlanırım..." (M5)

"Kabullenmem zaman alır ama o kişiye karşı kötü bir tavır sergilemem" (S3)

"Biraz zaman alabilir" (O4)

3.1.3. Stresle Başa Çıkma

Sosyal iletişim ortamlarında stresli iken davranışların kontrol altında tutulması ilişkinin sağlıklı olarak sürdürülebilmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Stres anında ortaya çıkacak endişe, kızgınlık, kaygı gibi etmenler iletişim içerisinde olduğunuz kişilerde olumsuz etkiler yaratabilir. Böyle durumlarda, stresle başa çıkabilmek iletişimin kalitesini arttıracaktır. Öğretmen adaylarının bu tür durumlarla karşılaştıklarında nasıl bir davranış sergilediklerine yönelik vermiş oldukları cevapların frekans analizleri aşağıda yer almaktadır (Tablo 7).

Tablo 7. Stresli olduğunuz durumlarda çevrenizdeki insanlarla olan iletişiminiz nasıl olur? (Biraz, böyle bir durumdaki sizden bahsedebilir misiniz?)

	Cevap Veren Kişi Kodu	N	F (%)
Sessiz kalırım	M1,M2,M3,F3,F4,S2,O4	7	31,7
Sinirli, gergin olurum	M4,M5,F2,F5,F6,S3,S4, O2,O5	9	40,8
Etrafımdakilere yansıtırım	M6,F1,S1,S5,O1	5	22,7
Konuşup rahatlamak isterim	O3	1	4,5

Öğretmen adaylarının vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde, strese başa çıkmada çok da başarılı olmadıkları anlaşılmaktadır. Böyle bir anda sinirli, gergin olup etrafındaki kişilere de bunu yansıtanların oranının %64 gibi çok yüksek bir yüzdeye sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanında sessiz kalarak pasif bir yöntem sergileyenlerin %32 oranında olduğu göz önüne alındığında bu tür anlarda öğretmen adaylarının kendilerini geliştirmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Öğretmen adaylarının vermiş oldukları cevaplardan bazılarında aşağıda yer verilmiştir.

“Stresli durumlarda konuşmayı tercih etmem az iletişim kurarım” (M2)

“Stresim davranışlarıma yansır çok konuşmak istemem” (F4)

“Stresli olduğunda sinirli olurum iletişim kurmakta zorlanırım” (M4)

“Stresli olduğum durumlarda sinirli ve sessiz olurum, kendimi sakinleştirmeye çalışırım” (S3)

“Gergin ve sinirli olurum” (O5)

“Stresli olduğumdan etrafındaki kişilere yansıtabilirim dizginleme ye çalışsam da biraz belli ederim” (M6)

“Bazen kendime engel olmayayım stresimi belli ederim...” (S1)

“Genelde stresimi çevreme çok yansıtırım hemen stresli olduğumu anlarlar...” (S5)

“Stresli olduğumda insanlarla konuşmak isterim, konuşmanın her zaman rahatlatıcı bir faaliyet olduğuna inanırım” (O3)

İletişimde net olmak her zaman karşılıklı fayda sağlayan önemli bir konudur. Sevmediğiniz ya da inanmadığınız bir şeyi yapmak istemediğinizde bunu ifade ediş tarzınız iletişimin sürdürülmesindeki olumlu ya da olumsuz yönü belirleyebilecektir. Öğretmen adaylarının bu konudaki görüşlerini almak için yöneltilen soruya vermiş oldukları cevapların frekans analizi aşağıda sunulmuştur (Tablo 8).

Tablo 8. Sevdiğiniz arkadaşlarınızın isteklerine (sizin hoşunuza gitmese de) genellikle “hayır” diyebilir misiniz? (Cevabınızı kısaca tasvir edebilir misiniz? Neden olumlu, ya da olumsuz?)

	Cevap Veren Kişi Kodu	N	F (%)
Kolaylıkla “hayır” diyebilirim	M2,M4,M5,F2,F3,S3,S4,S5, O1,O2,O3,O4,O5	13	59
Zorlanırım	M1,M3,S1,S2	4	18,1
Kırmamak için yaparım, “Hayır” diyemem	M6,F1,F4,F5,F6	5	22,7

Öğretmen adaylarının, hoşuna gitmeyen bir şey ya da konu hakkında rahatlıkla kendilerini ifade edebildikleri (%59) görülmektedir. Bununla beraber, karşısındakini kırmadan hayır diyebilmek için zorlandığını ifade eden (%18) ve kırmamak için hayır diyemeyen, hoşlanmasa da yapabileceğini belirten (%23) görüşe sahip öğretmen adayları da yer almaktadır. Hayır diyebilmenin karşısındakinin güvenini kaybetmesine neden olabileceğinden çekinen, karşısındakini kırabileceğini düşünen öğretmen adayları kendi fikirlerini açıkça belirtmek yerine sessiz kalmak ya da istemese de yapma eğiliminde olduklarını ifade etmektedirler. Kendisini net olarak rahatlıkla ifade edebilen öğretmen adayları her bölüm özelinde de yoğun olarak görülmektedir.

“İsteği benim hoşuma gitmiyorsa hayır cevabını verebilirim” (M5)

“Hoşuma gitmeyen davranışlara hayır diyebilme özelliğine sahibim” (F2)

“Hayır derim net bir şekilde söylerim netlik ısrarı ve muammayı ortadan kaldırır” (S3)

“Hayır derim, çünkü net bir insanım” (O4)

“Hayır demekte zorlanırım, hayır demeye çalışırım ya da sessiz kalırım” (M3)

“Genelde insanları kırmaktan korktuğum için hayır demekte zorlanırım” (S2)

“Onu kırmak istemediğim için çok yapılamayacak bir şey değilse yaparım” (M6)

“Onun güvenini kırmak istemem, o yüzden onu geri çevirmem” (F4)

“Diyemem çünkü kalbi kırılır beni yanlış anlar diye korkarım...” (F6)

3.1.4. Planlama ve Sorun Çözme

Sosyal ilişkilerde bir sorunla karşılaşıldığında nasıl bir tutum izlendiği sorunun çözümü için önemli bir yer tutmaktadır. Böyle bir durumda verilecek olan tepki, kişinin planlama ve sorun çözme becerileri ile doğru orantılı olacaktır. Öğretmen adaylarının herhangi bir kişi ile problem yaşadığında nasıl bir tutum ve davranış gösterdiklerine yönelik yöneltilen soruya verdikleri cevapların frekans analizi aşağıda verilmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. İnsanlarla problem yaşadığınızda, nasıl davranırsınız? Nasıl bir strateji izlersiniz? (Ani tepkiler mi verirsiniz, anlaşmaya çalışırsınız, görmezden mi gelirsiniz, nedenlerini mi anlamaya çalışarak çözmeye mi çalışırsınız?)

	Cevap Veren Kişi Kodu	N	F (%)
Sessiz, sakin kalmaya çalışırım	M1,M2,F1,F3,F6,O5	6	27,2
Ani tepkiler veririm	M3,M4,F2,S1,S5	5	22,7
Konuşarak anlaşmaya çalışırım	M5,M6,S2,S4,O2,O3	6	27,2
Görmezden gelirim	F4,F5,S3,O1,O4	5	22,7

İnsanlarla bir problem yaşadığında nasıl tepki verirsiniz, nasıl strateji izlersiniz sorusuna öğretmen adaylarının %27'si konuşarak anlaşmaya çalışırım şeklinde cevap vermişlerdir. Bunun yanı sıra, görmezden gelirim (%23), ani tepkiler veririm (%23) ve sessiz sakin kalırım (%27) şeklinde sorunun çözümünden uzak cevaplar verdikleri görülmektedir. Verilen cevaplardan, öğretmen adaylarının önemli bir çoğunluğunun sosyal ilişkilerinde bir problemle karşılaştıklarında sorunun çözümü yönünde yetersiz kaldıkları söylenebilir. Öğretmen adaylarının vermiş oldukları cevaplardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

"Sessiz kalmaya çalışırım, kötü bir şey konuşulmaması ve karşılıklı konuşmak için iki tarafında sakinleşmesini beklerim..." (M1)

"Problem yaşadığınız zaman önce susar sessiz kalmayı denerim önce kendi içimde çözümlerim eğer hatalı bensem özür dilerim karşı taraf ise o bana dönene kadar tavırlı davranırım" (F3)

"Ani tepkiler veririm o an düşünmem nedenini" (M4)

"Çok Sinirlendiğimde ani tepki verebilirim" (S1)

"Problemin neden kaynaklandığını anlamaya çalışırım, ani tepkiler vermem konuşma taraftarıyım" (M5)

"Problem olduğunda anlaşmaya çalışırım, çünkü insanların konuşarak her şeyi halledebileceğini düşünürüm" (O2)

"Ortamı terk ederim, bu tür kişiler muhatabım olamaz" (F4)

"... o ortamdan uzaklaşıyorum görmezden gelirim" (S3)

"...görmezden gelirim" (O4)

3.1.5. THU Kazanımları

THU dersinin öğretmen adaylarının sosyal becerilerinin gelişimine etkisinin olması beklenmektedir. Dersin içeriğindeki toplumsal kazanımların yanı sıra bireysel kazanımlar da göz önüne alındığında, öğretmen adaylarının mesleki becerilerine katkı sağlaması açısından önemli bir fırsat ortaya çıkmaktadır. THU dersini alan ve uygulamalara katılan öğretmen adaylarından, yer aldıkları etkinliklerin sosyal becerilerine yönelik katkılarını ifade etmeleri istenmiş ve verdikleri cevapların frekans analizi aşağıda sunulmuştur (Tablo 10).

Tablo 10. Topluma Hizmet Uygulamaları Dersinde yapmış olduğunuz uygulamalar sizin sosyal becerilerinizin gelişimine katkı sağladı mı? Kısaca anlatabilir misiniz? (Sağladıysa nasıl sağladı, sağlamadıysa nedeni ne olabilir, olumlu ya da olumsuz süreci eleştirebilir misiniz?)

	Cevap Veren Kişi Kodu	N	F (%)
İletişim becerilerim gelişti	M1,M6,F2,F3,S1,S3	6	27,2
Empati duygum gelişti	M2	1	4,54
Farklı insanlar tanıdım	M3,S2,S4	3	13,6
Güzel vakit geçirdik	M4,O2	2	9
Grup (işbirliği) çalışması becerisi	M5,F1,F6	3	13,6
Kendimi faydalı hissettim	S5,O4	2	9
Hiçbir katkı sağlamadı	F4,F5,O1,O3,O5	5	22,7

THU dersinin öğretmen adaylarının sosyal becerilerine etkilerinin belirlenmesine çalışıldığı soruya verilen cevaplar incelendiğinde, iyi planlanmış bir THU dersinin öğretmen adaylarının sosyal becerilerinin gelişimine katkı sağladığı ifadelerinden anlaşılmaktadır. THU dersinde yapmış oldukları etkinliklerin; iletişim becerilerinin gelişimine katkı sağladığını

(%27), farklı insanlar tanımanın verdiği memnuniyeti (%14), grup çalışmasıyla daha önce hiç konuşmadığı arkadaşları ile bile beraber verimli vakit geçirdiğini (%14), faydalı bir şey yapmanın verdiği hazzı (%9), keyifli vakit geçirdiğini (%9) ve empati yapma duygularının geliştiğini (%5) belirten ifadelerle sosyal gelişimlerine olumlu katkılarının olduğu sonucuna varılabilmektedir. Bunun yanında, THU dersinin hiçbir katkı sağlamadığını belirten (%23) ifadelerle bakıldığında öğretmen adaylarının yapmış oldukları etkinliklerin iyi planlanmadığı, bireysel katkı sağlamaları ve grup çalışmasının göz ardı edildiği, pasif kalındığı, etkinlik seçiminde özenli davranılmadığı anlaşılmaktadır. Öğretmen adaylarının, THU dersinin sosyal gelişim becerilerine katkı sağlayıp sağlamadığına yönelik görüşlerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

“Bu derste konuşmadığım insanlarla iletişime geçtim işbirliğine dayalı çalışmada da bulunmuş olup iletişimimiz gelişmiş oldu” (F3)

“Empati duygumu geliştirdi” (M2)

“Farklı insanlarla birlikte olmak kendimi kontrol etme mi insanları dinlemeyi anlayışlı olmayı farklı düşüncelere saygılı olmayı gösterdi” (S2)

“Benim için yeni ve güzel bir deneyim oldu topluma hizmet başlı başına güzel bir şey, çok güzel vakit geçirdik” (O2)

“Grup arkadaşlarımız arasındaki iletişimimiz konusunda gelişim sağladı” (M5)

“Kendimi değerli, faydalı hissettim” (O4)

“Yaptığımız hizmet farkındalık amacına uygun değildi kan verme biriminde çalışmıştım. Kan vermek ister misiniz sorusu ile insanlarla muhatap olduk. Kan vermek isteyen kişi zaten orada oturup veya duraklayıp birime uğruyor...” (F4)

“Topluma hizmet uygulamalarında herhangi bir uygulama yapmadık. Bu nedenle bana kazandırdığı herhangi bir durum olmadı” (O1)

“Topluma hizmet uygulamaları dersinde sadece öğretmenimize kitap getirdik farklı bir etkinlik yapmadık bana bir faydası olmadı” (O3)

3.2. Nicel Verilere Ait Bulgular

Çalışmaya katılan tüm sınıflara ait sosyal beceriler ölçeği ve öz yeterlilik ölçeği ön test-son test sonuçları bu bölümde değerlendirilmiştir.

Fen bilgisi öğretmenliği öğretmen adaylarına uygulanan sosyal beceriler ölçeği ön test-son test bağımlı örneklem t testi analizi sonuçları **Tablo 11**'de görülmektedir.

Tablo 11. Fen bilgisi öğretmenliği öğretmen adaylarına ait sosyal beceriler ölçeği bağımlı örneklem t-testi analizi sonuçları.

Gruplar	Testler	N	Ortalamalar	Standart Sapma	t-testi sonuçları	Önem
Fen Bilgisi	Ön Test	30	227,47	23,829	-3,827	,001*
	Son Test	30	250,33	25,671		

(*P<0,05)

Tablo 11'de yer alan bağımlı örneklem t-testi analiz sonucuna göre, fen bilgisi öğretmen adaylarının ön test ortalamalarını 227,47'den son testte 250,33'e yükselttikleri görülmektedir. Ön test ve son test verilerinin analizinden, anlamlı olarak pozitif yönde bir fark ortaya çıktığı görülmektedir.

Fen bilgisi öğretmen adaylarının öz yeterlilik ölçeği ön test-son test bağımlı örneklem t testi analiz sonuçları **Tablo 12**'de görülmektedir.

Tablo 12. Fen bilgisi öğretmenliği öğretmen adaylarına ait öz yeterlilik ölçeği bağımlı örneklem t-testi analizi sonuçları.

Gruplar	Testler	N	Ortalamalar	Standart Sapma	t-testi sonuçları	Önem
Fen Bilgisi	Ön Test	30	108,16	10,007	-7,181	,000*
	Son Test	30	126,53	11,072		

(*P<0,05)

Tablo 12'de yer alan öz yeterlilik ölçeği sonucuna göre, fen bilgisi öğretmen adaylarının ön test ortalamalarını 108,15'dan son testte 126,53'e yükselttikleri görülmektedir. Bağımlı örneklem t testi analiz sonucuna göre, öz yeterliliklerinin pozitif yönde anlamlı olarak arttığı görülmektedir.

Matematik öğretmenliği öğretmen adaylarının, sosyal beceriler ölçeği ön test-son test bağımlı örneklem t-testi analiz sonuçları **Tablo 13**'de görülmektedir.

Tablo 13. Matematik öğretmenliği öğretmen adaylarına ait sosyal beceriler ölçeği bağımlı örneklem t-testi analizi sonuçları.

Gruplar	Testler	N	Ortalamalar	Standart Sapma	t-testi sonuçları	Önem
Matematik	Ön Test	40	220,65	21,543	-3,889	,000*
	Son Test	40	241,70	29,447		

(*P<0,05)

Matematik öğretmenliği öğretmen adaylarının sosyal becerilerine yönelik ölçeğin ön test ortalamaları 220,65 iken son test ortalamaları 241,70'dir. Bağımlı örneklem t-testi analiz sonuçlarına göre anlamlı olarak pozitif yönde bir fark ortaya çıktığı görülmektedir.

Matematik öğretmen adaylarının öz yeterliliklerine yönelik gerçekleştirilen ön test-son test verilerine ait analiz sonuçları **Tablo 14'**de görülmektedir.

Tablo 14. Matematik öğretmenliği öğretmen adaylarına ait öz yeterlilik ölçeği bağımlı örneklem t-testi analizi sonuçları.

Gruplar	Testler	N	Ortalamalar	Standart Sapma	t-testi sonuçları	Önem
Matematik	Ön Test	40	99,37	13,079	-6,925	,000*
	Son Test	40	118,87	12,028		

(*P<0,05)

Öz yeterlilik ölçeği analiz sonuçlarından, matematik öğretmen adaylarının ön test ortalamalarının 99,37 olduğu son test ortalamalarının ise 118,87'ye yükseldiği görülmektedir. Bağımlı örneklem t-testi analiz sonuçlarından, öz yeterliliklerinin pozitif yönde anlamlı olarak arttığı görülmektedir.

Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarına ait, sosyal beceriler ölçeğinin ön test- son test verilerinin analiz verileri **Tablo 15'**de görülmektedir.

Tablo 15. Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarına ait sosyal beceriler ölçeği bağımlı örneklem t-testi analizi sonuçları.

Gruplar	Testler	N	Ortalamalar	Standart Sapma	t-testi sonuçları	Önem
Sınıf	Ön Test	31	219,83	17,287	-5,672	,000*
	Son Test	31	258,83	29,660		

(*P<0,05)

Tablo 15'de, sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının sosyal beceriler ölçeği ortalamalarının ön testte 219,83 iken son testte 258,83'e yükseldiği görülmektedir. Bağımlı örneklem t testi analiz sonuçlarından, sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının sosyal becerilerinin pozitif yönde anlamlı olarak arttığı görülmektedir.

Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının öz yeterlilik ölçeği ön test son test verilerine ait analiz sonuçlarına **Tablo 16'**da yer verilmiştir.

Tablo 16. Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarına ait öz yeterlilik ölçeği bağımlı örneklem t-testi analizi sonuçları.

Gruplar	Testler	N	Ortalamalar	Standart Sapma	t-testi sonuçları	Önem
Sınıf	Ön Test	31	103,96	12,505	-2,369	,025*
	Son Test	31	113,50	14,943		

(*P<0,05)

Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının öz yeterlilik ölçeği ortalamalarının ön test verilerine göre 103,96 olduğu, son testte ise 113,50 olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının öz yeterlilik inançlarının pozitif yönde anlamlı olarak artış gösterdiği bağımlı örneklem t testi analiz sonuçlarından anlaşılmaktadır.

Okulöncesi öğretmenliği öğretmen adaylarına ait sosyal beceriler ölçeği ön test-son test verileri **Tablo 17'**de görülmektedir.

Tablo 17. Okulöncesi öğretmenliği öğretmen adaylarına ait sosyal beceriler ölçeği bağımlı örneklem t-testi analizi sonuçları.

Gruplar	Testler	N	Ortalamalar	Standart Sapma	t-testi sonuçları	Önem
Okulöncesi	Ön Test	34	219,55	28,036	-4,900	,000
	Son Test	34	250,26	24,982		

(*P<0,05)

Okulöncesi öğretmenliği öğretmen adaylarının sosyal beceriler ölçeği ön test ortalamalarının 219,55 olduğu, son test ortalamalarının ise 250,26'ya yükseldiği görülmektedir. Bağımlı örneklem t-testi analiz sonuçlarından, bu ortalamaların pozitif yönde anlamlı olarak bir fark ortaya çıkardığı anlaşılmaktadır.

Okulöncesi öğretmenliği öğretmen adaylarının öz yeterlilik ölçeği verilerinin analiz sonuçları **Tablo 18**'de görülmektedir.

Tablo 18. Okulöncesi öğretmenliği öğretmen adaylarına ait öz yeterlilik ölçeği bağımlı örneklem t-testi analizi sonuçları.

Gruplar	Testler	N	Ortalamalar	Standart Sapma	t-testi sonuçları	Önem
Okulöncesi	Ön Test	34	106,82	12,427	-3,282	,002
	Son Test	34	115,97	12,415		

(*P<0,05)

Tablo 18 incelendiğinde, okulöncesi öğretmen adaylarının öz yeterlilik ölçeği ön test ortalamalarının 106,82 olduğu, son test ortalamalarının ise 115,97 olduğu görülmektedir. Bağımlı örneklem t-testi analiz sonuçlarından, bu ortalamadaki artışın pozitif yönde anlamlı bir fark oluşturduğu anlaşılmaktadır.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Elde edilen nicel verilerin analizinden, çalışmaya katılan tüm bölümlerde yer alan öğretmen adaylarının sosyal becerileri ve öz yeterlilik düzeylerinin anlamlı olarak pozitif yönde fark gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$). Ancak, nitel verilerin içerik analizinden bu anlamlı farklılığın oluşmasında topluma hizmet uygulamaları dersinin çok fazla etkisinin olduğu söylenememektedir. Yapılan mülakatların analizinden, iyi planlanmamış ve yeterince önem verilmemiş uygulamaların öğretmen adaylarının bireysel gelişimlerine katkı sağlamadığı anlaşılmaktadır. Nicel verilerin anlamlı bir farklılık ortaya koymasında, THU dersinden başka etkenlerinde sosyal becerilerin ve öz yeterlilik tutumlarının gelişimine etki ettiği anlaşılmaktadır. Nicel verilerin anlamlı bir farklılık oluşturmasında THU dersinin etkili olup olmadığını tespit edebilmek için öğretmen adaylarının mülakatta vermiş oldukları cevaplar yakından incelenmelidir. THU dersi iyi yapılandırıldığında öğretmen adaylarında olumlu yansımaları olduğu kendi ifadelerinden anlaşılıyor, iyi planlanmamış bir THU'nun da hiçbir etkisinin olmadığı yine öğretmen adaylarının ifadelerinden anlaşılmaktadır. THU dersinin sosyal becerilerinin gelişimine hiçbir etkisinin olmadığını söyleyen öğretmen adaylarının nicel verilerinin analizinde pozitif yönde anlamlı bir farklılık görünmektedir. Buradan, sosyal becerilerin gelişimini etkileyen başka faktörlerin de etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Bir öğrenme ortamı olarak da değerlendirilen THU'nun, birden fazla faydası bulunmaktadır. Bunlardan en dikkat çekenler; bireysel yararlar, toplumsal yararlar ve kurumsal yararlar olarak ön plana çıkmaktadır (Al Barwani, Al-Mekhlafi ve Nagaratnam, 2013). Alan yazında THU dersinin faydalarına yönelik birçok çalışmaya rastlanmaktadır (Ayvaci ve Akyıldız, 2009; Gökçe, 2011; Kesten, 2012; Uğurlu ve Kıral, 2012; Beldağ ve ark., 2015). Bu çalışmalarda THU dersinin toplumsal duyarlılığın artırılmasında, sosyal ve bireysel becerilerin gelişmesinde önemli katkılar sağladığı belirtilmektedir. Ayrıca, öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerine katkılar sunacak olan okulu, çevreyi, kurumları daha iyi tanıma ve işleyişlerini tecrübe etme gibi olanaklar sunulduğu belirtilmektedir.

THU dersinin amacına uygun planlaması yapıldığında öğretmen adaylarının kendilerini toplumsal hayata hazırlayan, sosyalleşmelerine katkı sağlayan, işbirliğine dayalı çalışmaya teşvik eden, özgüvenlerini arttıran, kişisel gelişimlerine fayda sağlayan ve zevkli bir ders olduğu yönünde görüş belirttiği görülmektedir (Kesten ve ark., 2014). Çalışmamız mülakat verilerinden, dersin iyi planlanmış ve özenli yürütüldüğü gruplarda, öğretmen adaylarının benzer görüşler belirttikleri görülmektedir.

Ergül ve Kurtulmuş (2014)'ün yapmış olduğu çalışmada, öğretmen adaylarının THU dersinin sosyal sorumluluklarını geliştirmede etkili ve yeterli olmadığını ifade ettiklerini belirttiktedirler. Bunun gerekçesi olarak da, dersi geçmek amacıyla teorikten öteye gitmeyen uygulamaları, öğretim elemanının isteksizliği gibi etkenleri göstermektedirler. THU dersinin kazanımları yönünden esasında güçlü bir ders olduğu fakat uygulamadaki özensizliğin ve isteksizliğin bunu olumsuz yönde etkilediğini belirttiktedirler. Ayrıca sosyal sorumlulukların geliştirilmesi amacıyla yapılan bu tür uygulamaların tek bir dönemlik ders şeklinde değil lisans eğitimi boyunca etkinlik, proje gibi araçlar kullanılarak gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Tosun (2014), dersin yürütülmesinde iyileştirilmeler yapılmasının gerekliliğinden bahsetmektedir. Öğrencilerin bilgi ve becerilerine uygun projelerin geliştirilmesine olanak sağlayacak şekilde planlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Dersin sorumlu öğretim elemanının dersi önemsememesi, hazırlık yapmaması, öğretmen adaylarının ne yapılabileceği yönünde görüşlerinin alınmaması, yönlendirilen kurumların yeterli bilgiye sahip olmaması gibi durumların dersin etkilerinin azalmasına neden olduğu belirtilmektedir. Bu olumsuz etkenler, çalışmamızda yer alan dersin faydalı olmadığı yönünde görüş belirten öğretmen adaylarının gerekçeleri arasında da görülmektedir. Dersin etkili planlandığı gruplarda sosyal becerilerin gelişimine yönelik olumlu görüşlere rastlanırken, diğer gruplarda tam aksi yönde görüşler olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin sosyal beceri bilgi düzeylerinin araştırıldığı çalışmalarda, sosyal becerilerin önemini farkında oldukları fakat bilgi düzeylerinde yetersiz oldukları ve bunun uygulamaya olumsuz yansıdığı rapor edilmektedir (Sazak Pınar, 2012; Sazak Pınar, 2014; Yıldız, 2017). Eğitim fakültelerinde, öğretmen adaylarının sosyal becerilerinin gelişimine katkı sağlayabilecek uygulamaların sayısı artırılmalıdır. Bu tür becerilerin geliştirilmesinde en etkili derslerden bir tanesi de THU dersidir. THU derslerinin planlanmasında bu ayrıntıya azami özen gösterilmelidir. Çalışmanın nitel ve nicel verileri birlikte değerlendirildiğinde, iyi planlanmış THU dersinin sosyal becerilerin gelişimine olumlu etkileri olurken, iyi planlanmamış THU etkinliklerinin sosyal becerilerin gelişimine etkisi olmadığı söylenebilir. THU dersi, bu tür becerilerin gelişimine etki edebilecek bir ders olmasına karşın tek başına etkilidir diyebilmek için çok daha kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır. Bu tür

etkinliklerin iyi bir planlama ile topluma ve öğretmen adaylarına fayda sağlayacak şekilde birçok farklı boyutta ele alınması tavsiye edilir.

Kaynakça

- Al Barwani, T., Al-Mekhlafi, A. & Nagaratnam, R.P. (2013). Service-learning might be the key: learning from the challenges and implementation strategies in efl teacher education in oman. *International Journal of Instruction*, 6 (2), 109-128.
- Ayvaci, H. Ş. ve Akyıldız, S. (2009). Topluma hizmet uygulamaları dersinin bireye ve topluma kazandırdıkları ve toplumun beklentileri. *Millî Eğitim* 184, 102-119.
- Beldağ, A., Yaylacı, A. F., Gök, E., & İpek, C. (2015). Topluma hizmet uygulamaları dersinin üniversite-toplum işbirliği açısından değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 161-178.
- Chambers, D.J. & Lavery, S. (2012). Service-learning: a valuable component of pre-service teacher education. *Australian Journal of Teacher Education*. 32 (4), 127-137.
- Dewey, J. (2010). Okul ve Toplum. (Çeviri: Başman, H. Avni). Pegem Akademi Yayınları. Ankara.
- Diñer, Ç., Ergül, A., Şen, M., & Çabuk, B. (2011). Bir topluma hizmet uygulaması örneği: haydi kavram oyuncaklarıyla oynayalım. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19/1, 19-38.
- Ergül, H. F. ve Kurtulmuş, M. (2014). Sosyal sorumluluk anlayışının geliştirilmesinde topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(49), 221-232.
- Gökçe, N. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamalarına ilişkin değerlendirmeleri. *Uluslararası İnsani Bilimler Dergisi*, 8 (2), 176-194.
- Gürol, A. & Özercan, M. G. (2010). Topluma Hizmet Uygulaması Dersinin Uygulanmasına İlişkin Görüşlerin Belirlenmesi. 9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu (539-544), Elazığ.
- Kesten, A. (2012). Öğretmen adaylarının ve öğretim elemanlarının bakış açısıyla topluma hizmet uygulamaları dersinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 2125-2148.
- Kesten, A., Köçer, M., & Egüz, Ş. (2014). Topluma hizmet uygulamaları dersinin toplumsal bilinç kazandırmadaki etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(2), 393-410.
- Küçüköğlü, A. ve Coşkun, Z. S., (2012). Yeni bir çoklu pedagojik yaklaşım: topluma hizmet uygulamaları. *Millî Eğitim*, S.194, 92-107.
- Özdemir, M. N., & Tokcan, H. (2010). Topluma hizmet uygulamaları dersinin öğretmene adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 41-61.
- Özden, Y., 2002. Eğitimde yeni değerler. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Sazak Pınar, E. (2012). Identifying knowledge levels of Turkish teacher candidates about teaching social skills. *Elementary Education Online*, 11(1), 201-213.
- Sazak Pınar, E. (2014). Özel eğitim okullarında ve sınıflarında görev yapan öğretmenlerin sosyal beceri öğretimine ilişkin bilgi düzeyleri. *New World Sciences Academy- Education Sciences*, 9(1), 73-86.
- Sönmez, Ö. F. (2010). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine yönelik görüşlerinin kazanım boyutunda değerlendirilmesi. *The Black Sea Journal of Social Sciences*, 2 (2), 53-71.
- Tosun, N. (2014). Böte bölümü öğrencilerinin proje tabanlı topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3), 961-980.
- Tuncel, G., Kop, Y., & Katılmış, A. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine yönelik görüşleri. *2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications in (435-447)*, Antalya.
- Uğurlu, Z. ve Kırıl, E.(2012). Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinin işleyiş süreci ve kazanımlarına ilişkin görüşleri. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 59-93.
- Yıldız, N. G. (2017). Öğretmenlerin Sosyal Beceri Öğretimine Yönelik Bilgi Düzeyleri ile Öğrencilerin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki. *İlköğretim Online*, 16(3), 1275-1286.

Summary

The teacher candidates should get to know the community well in a variety of ways at the point of solving the problems arising from social factors through the impact of the events. In teacher training the lesson of Community Service Applications (CSA) is accepted to contribute the social responsibility consciousness of the teacher candidates in an active way. It is aimed at the improvement of social responsibilities of the teachers, offering the solution to social problems, developing of their self-efficacy and development of social sensitivity through Community Service Applications (CSA).

A well-organized CSA lesson based on volunteering purpose can be stated as a lecture which profits important gains such as teacher training as well as solutions of difficult social problems and improving social consciousness. Community Service Applications can also be expressed that they gain profits to the teacher candidates in social sensitiveness and awareness and also are effective to be social.

On the contrary to this view some kind of research results point out that CSA don't have any contributions on the subjects; social sensitiveness, awareness, responsibility and cooperation. The purpose of the study is to search the effects of the events aiming at Community Service Applications (CSA) to the social skills and self-efficacy of teacher candidate. The study group consists of 135 teacher candidates studying at the departments of Science Teaching (N:30), Class Teaching (N:31), Math's Teaching (N:40) and Pre-School Teaching (34) at Ordu University. All the departments involved in the study have taken the lesson of CSA and carried out a project practice as group. In the study cause and effect searching pattern has been used to evaluate qualitative and quantitative data. In collecting qualitative data half-structured interviews have been used and the analysis of the data has been carried out using the approach of descriptive

and content analyses. In collecting quantitative data a 90-item social skills scale with internal consistency coefficient 94 of Cronbach alpha and a 29-item self-efficacy scale with internal consistency coefficient 86 have been used. These two scales as pre-test and last test have been applied to the teacher candidates at the beginning and end of the study. In analyzing the qualitative data, a one-group pre-test and the last-test pattern of experimental pattern has been used. The results of the obtained data have been analyzed using “t-test for dependent samples”. Due to the different consultants of each department and group, quantitative and qualitative data have not been compared among the departments. The obtained quantitative data has been evaluated together with qualitative data to analyze in detail. From the analysis of qualitative data it is observed that social skills and self-efficacy levels of all the teacher candidates display a meaningful difference in apposite way ($p>0,05$). However, it cannot be stated that the lesson of CSA is so effective in creation of the meaningful difference resulting in qualitative data in content analysis. In analyzing of the interviews, a badly-planned and little –caused applications are observed not to contribute the personal developments of teacher candidates. That qualitative data exhibits a meaningful difference shows that in addition to CSA any other causes can impact the improvement of social skills and self-efficacy attitudes. Though the lesson of Community Service Applications (CSA) can impact these kind of skills to develop, a lot more detailed studies should be done to say that it is itself quite effective. The lesson of CSA, when well-circulated, can create positive reflections to the teacher candidates. It is understood from their own statements that a badly-planned CSA doesn't have any effect on them.